

Een verdwenen plantensoort

Nadenken aan Rob Leopold

Willem Iven

De ruilverkaveling Zaligheden-West liep op zijn eind, het was jaren zeventig. De dienstvakken Landschapsbouw en Natuurbehoud van Staatsbosbeheer waren in een reorganisatie ondergeschoven bij de Dienst Landinrichting, wij zeiden Landontwrichting. Nu hadden we helemaal niks meer te vertellen, want de ruzies, schelden en mekaar voor leugenaar uitmaken gebeurden nu binnenskamers in 'eigen huis' en nog maar voor een klein deel in het café of de keet waar bijvoorbeeld het ruilverkavelingsvoortgangsgesprek plaats had. Onze baas, de Hoofding.-Dir., was afkomstig van de ruilverkavelings-uitvoerende Cultuurtechnische Dienst die ons als tegenwerkers en dwarsliggers behandelde. Dat frustreerde behoorlijk, geloof me. Het was 'bek houwen en meedoen', of dwarsliggen en op je ambtseed wijzen en daardoor geen leven hebben. Ik heb mijn toevlucht meermaals genomen tot de heilige ambtseed en er bij die gelegenheden op gewezen dat ik die zo waarlijk helpe mij God almachtig had afgelegd om daarmee eerlijk en open voor behoud van de natuur te werken.

In genoemde Rvk (=ruilverkaveling) waren uiteraard ook een aantal boerderijverplaatsingen, zodat er bijna geen een cultuur-historisch gemengd-bedrijvig boerenobject, zeg maar 'aauwd-verwetst gedoei', meer over is en de hele streek modern oogt en ademhaalt. Maar goed ook, want alom zijn nu maat, schaal en taal vanuit het kluitje onbehoorlijk omhoog geschoten nederzettingen (de Lichtstad b.v.) waar te nemen. Ach, Acht Zaligheden. Ach, Kempen. Op de grens van stad en land, op de

grens van hoog en laag (aan de N.W.-kant veel meer hoogteverschil dan in het Z.O.) stroomden, kabbelden, riefelden ongeveer parallel aan elkaar een paar beekjes met de prachtige namen Run en Gender, tevens heel oude gemeentegrenzen. Daar lagen ook resten beekbegelei-

dend moerasbos zoals Het Goor op Veldhovens en Het Groot Goor op Eersels. Dat was bijna ontoegankelijk elzenbroek, waar je de oude loop van de Run kon karteren aan de levende en dooie knoedels koningsvaren op een eerdere Run-oever. Er vlakbij ontdekte ik in 1964 een drasig beemdje waar het stikte van de addertongetjes, kleine bladvariantjes, *Ophioglossum*. Rob Leopold zal dit ook wel geweten hebben, want hij woonde immers in de buurt (jeugd in Eindhoven-Zuid). Hij was een scherp opmerker en dat groeiplaatsje zag een kenner zó, want het lag aan en op een zandweg. Jammer

genoeg kende ik hem toen nog niet, maar later in de Oase-tijd hebben we veel kunnen praten over opmerkelijke planten en terreinen die we onafhankelijk van elkaar bleken te kennen.

Misschien was datzelfde addertongetje of ergens in de nabijheid daarvan ook wel de vroegere groeiplaats geweest van kranskarwij waarover we gegevens vonden in een excursierapport in het NWA

(Natuurwetenschappelijk Archief) en we vermeldden die soort in het eisenvoorstel voor de NW-Commissie die een gebied bezocht vóór ruziën en touwtrekken om het behoud van stukjes begonnen. Kranskarwij! Potverdorie, dat was niet niks, dat was leuk. Het is een soort die heel zeldzaam in het Kempisch district voorkwam (ja, helaas kwám) vooral in venige schraallanden. We hadden in die tijd een terreintje bij Lierop met die soort, maar in mijn tijd was die al weg. Omdat de wetenschappelijke naam *Carum verticillatum* is, noemden onze mensen dat terrein in de Vlerken 't Karim'.

Kranskarwij komt al zeker twintig jaar niet meer voor in ons land. Wel zag ik deze schermbloemige nog bij Rieux Malet in de Roquefort-streek en in de Auvergne op een aantal plekken.

De cultuurtechnici van Landinrichting vierden het tienjarig bestaan van de Rvk óf de zoveelste verplaatste boerderij óf iets anders feestwaardigs - en het feest zou zijn in het zogenaamd verplaatste doch geheel gloednieuw gebouwde boerenbedrijf met open loopstal en machineberging aan de Gagelgoorse Dijk onder Veldhoven. Of misschien vierden ze helemaal niet wat en is

het geheugen van dat kromploetertje in mijne kop wat gevirst. Iets was er tóch, want ze hadden het lef ons te vragen hoe dat neukplantje ook weer heette dat hun en die boerenmensen zoveel wachttijd had gekost? Ze wilden de boerenfamilie vóór ze verplaatst werd, verrassen met een toepasselijke (!), originele, vers op de gevel geschilderde huisnaam. Addertong? Maar nee, zo kon je een huis toch niet noemen! Was er niet ook nog een ander onbekend onnozelheidje? En zo kwam de verdwenen kranskarwij (ja, dát!) in beeld waar ze toch zo om gelachen hadden. Ze schreven het op die gevel eerst nog verkeerd ook, omdat een wei zo mooi kan zijn. Nog altijd héét het daar Kranskarwij, het nieuwe gebouw en de oude plek waar de heel gevoelige 'aanwijzer' groeide. Het weinige dat we uit de Rvk De Zaligheden-West (en -Oost) hadden gered, naast wat verdrogende beekbosjes en beplante overhoekjes en wegbermen, is de naam van een verdwenen planten-soort. Op een boerderijgevel aan de Gagelgoorse Dijk.

Dit soort gedachten kwamen er bij me binnen in het samenkomen voor 'Tien jaar Oase' in een anders bestemd voormalig klooster in Ubbergen toen Rob Leopold die winterdag in 2001 zijn Kranskarwei voordroeg. Later bleek me dat hij het met opzet zó - dus niet verkeerd - schreef en dat hij van die boerenmigratie van hiervóór niets wist.

Het was een verrassing! Een gedicht, een paar honderd vier-regel-coupletten groot. Oase betreffend, niemand vergetend die in die tien jaar iets waren of voorbijkwamen, tóch de namen niet noemend. Over wat was, wat ons ontglipte, wat nodig is, wat opnieuw gemaakt kan worden. Historisch verslag, eerbetoon, herinnering en wat al niet. Kwaliteit. Dat kenmerkt Rob. Inhoud, niet zo maar wat zeggen. Begeesterend was hij in wat hij je zei, en soms kwam daarbij de vurigheid die achter zijn woorden binnen in hem zat door ogen en

mond naar buiten en verder gaven zijn handen en zijn hele lijf er expressie aan. Altijd, niet alleen in Ubbergen. Er geen eind aan krijgen, dat kenmerkt hem ook. Ik zie hem daar nog zitten, Victor Westhoff naast hem, vol bewondering – als dichter, als kenner van de materie waarover het ging en met goedkeuring en instemming knikkend bij iets gevoeligs of iets mee-eenzigs zijn hand op Robs arm leggend.

Met de zachte Gee, zo probeer ik te schrijven wat ik eigenlijk wil vertellen, wil zeggen. Rob was meermalen aan het begin ervan. Ik herinner me een Oase-iets waarbij we logeerden

in Eckelrade. Rob was heel druk, steeds hoorde je hem ergens: iemand/iemanden iets uitleggen, een standpunt verdedigen, een mening temidden gooiend, een kijkdaar-eens iets moois aanwijzend. Omdat we (hij, ik, Marianne, en ook Ansjé en Annie, denk ik) in dit deel van het land het hadden over vuursalamanders en vuurpadden, vertelde ik wat ongelooflijke amfibische gebeurtenis: over met straaljagers pratende rugstreep padden in de Strabrechtse Hei en over de groene kikkers Ha Zes en idem Zeven, die in ons tuintje praatten met de automatiek-beiaard in de toren van Aarle-Rixtel. Dát is van belang, vond Rob

en hij begon - zelf bijna een vuursalamander! - uit te leggen dat dát interessanter was dan ik dacht en dat daar een 'zacht geetje' van gemaakt kon worden. Dus deed ik dat. Zo kwamen er ook stukjes over de sintjanstros - Rob vond de omgang van mensen met planten van belang -, over een grap met de rondgestuurde kerst-wenszaden, over de vrijages van teunisbloemen, over de zomertjes in het najaar... . En op Robs aandringen begon ik aan iets dat met Kerstmis wel af zal zijn en waarin door het jaar heen gebruiken en betekenissen worden opgevoerd. Aanvankelijk begonnen als een verzameling data met bijzonder-

heden en wat uitleg, geleidelijk aan werd het een uitleg waarom de feesten nodig zijn en waarom ze dán zijn. Dat wordt "Hoe het komt dat het met Pasen altijd Pasen is ". Voor Rob. Daarom staat er onder de titel 'Maar eigenlijk gaat het over de kilometerpalen en handwijzers die er langs de eenrichtingweg van zomer en winter – die door het jaar loopt – zijn geplaatst om te weten hoe ver het is en waar we naar onderweg zijn'. Rob Leopold zei meermalen dat dit soort dingen eigenlijk eens door iemand zouden moeten worden opgeschreven. In de zomer van 2004 ben ik ermee begonnen. Om daardoor.